

heid Gods ge-
doordringt."*)

en kracht om-
is ook in de
omen en alzoo
Hellige Schrift

t op den Cate-
n 1542 uitaf.
ieel belijdenis-
en de Kerken-
le geneefse
ing en onder-
ikkelde leer te
reeg deze cate-
meerde kerken
leidelberger in

a sacramenten
vraag:
genade jegens
daar toch zoo-
ngen?

de genade, die
den voor zoo-
te niet doen,
igenaardigheid
de genade Gods
nun kracht en

oop gevraagd:
en andere be-
afbeelding is?

, dat tege-
ggen: de ver-
g des levens)
ant God be-
looft. Daar-
le verge-
vernieu-
den doop
ntvangen

volgens dezen
en de vernieu-
twee weldaden
opelingen ont-

ik en concreet
menten altijd
en en dat deze
komt, aan hen
en doop —
aan hen

t onmiddellijk
er onderscheid

door hun ver-
at zij voor hen
vigen de vrucht
volge gaat
n van het

de geneefse
onschendbare

is vinden we

ris, hoewel de
n tezamen ge-
het deze twee
odeloosze ont-
oemenis, maar
Sacrament, ge-
beiden wel het
stus, die daar-

, celul qu'on veut
est requis qu'il
en l'Eglise, sur
Omnia, X¹, 93.
den latijnschen
chans aneantis-
les. Sacramenta,
ne soit telle —
, quin sua vis
ala, VI, 113, 114.
hexa sit veritas.
nos Deus frus-
vitae novitatem
certum est. —
tesme la remis-
la recevons, 10.

raecludunt, etri-
deles solos per-
amenti naturae

door beteekend wordt, welke den geloovigen alleen
medegedeeld wordt".

Uitdrukkelijk wordt hier dus beleden, dat de sacra-
menten niet de beteekende zaken te zamen gevoegd
zijn. Die beteekende zaken hooren bij de sacramenten.
Ze zijn er een wezenlijk deel van. Zonder beteekende
zaken is een sacrament eenvoudig geen sacrament
meer! Dan blijft er niets anders van over dan wat
water, brood of wijn. God laat daarom de sacramen-
ten nooit bedienen of de beteekende zaken komen daar-
in mee. Ze worden in en met de sacramenten aange-
boden, voorgehouden, gegeven. Als teeken + betee-
kende zaken komen de sacramenten naar alle ont-
vangers der sacramenten toe.

Maar terwijl de belijdenis dit voorop stelt — en dan
als iets zóó van zelf sprekends, dat ze het maar even
in een bijzin memoreert — zegt ze van de sacramen-
ten nog meer. En wel dit, dat het zóó uitgereikte
sacrament, niet door allen zóó wordt ontvangen.
niet bij allen in zalig makend bezit komt!
De goddelooze aan wien het volle, echte sacrament was
bediend, ontvangt toch niet de waarheid van
het Sacrament, de beteekende zaak van het
Sacrament, d.w.z. Christus en al zijn weldaden, in
zaligmakend bezit.

De goddelooze „grijpt” wel het hem toegediende
waarachtige sacrament „beet”, maar hij „ont-
vangt” niet, krijgt niet in bezit, de
„waarheid” daarvan¹⁾. De „waarheid” van het sacra-
ment kan alleen door een waar geloof aangenomen
worden. Is daarom de man, die het sacrament ontving
ongelooft, goddeloos, dan blijft die „waarheid”, die
„beteekende zaak” om zoo te zeggen buiten hem.
Ze komt niet vruchtvoortbrengend in zijn leven in. Het
eenige wat hij van het sacrament nemen kan en inder-
daad ook neemt zijn de „naakte teekenen”: het water,
het brood en den wijn. Die heeft hij als het ware van
het sacrament afgescheurd. Hij rukte, toen hij de
„waarheid” van het sacrament niet ontvangen kon en
niet ontvangen wilde door zijn ongelooft het „teeken”
van het sacrament van de „waarheid” van het sacra-
ment af en kreeg ten slotte niets anders dan een paar
„naakte teekenen”. En zijn zoo grijpen van het sacra-
ment brengt hem, als hij zich niet bekeert, de verdoe-
menis.

Ten slotte wijzen we nog op één belijdenis.

En wel op de beroemde tweede Helvetische confessie
die in Maart 1566 in druk verscheen. Ze biedt een
ten volle klassieke uiteenzetting van de gereformeerde
geloofsopvattingen. Ze werd trouwens ook vervaardigd
in den bloeitijd zowel van de gereformeerde kerken
als van de gereformeerde theologie.

In art. XIX dat handelt over de sacramenten van
Christus' kerk lezen we:

„Intusschen, gelijk wij de volkomenheid der sacra-
menten niet taxeren naar de waardigheid of de on-
waardigheid der dienaren, zoo doen wij dat evenmin
naar de waardigheid van de gebruikers. Want wij er-
kennen dat de volkomenheid der sacra-
menten van de trouw of de waarheid

*) In dezen zin rekenden we den franschen — ook een
officieelen! — tekst. In het nederlandsch lezen we: De
goddelooze ontvangt wel het Sacrament tot zijn verdoe-
menis, maar hij ontvangt niet de waarheid van het sa-
crament. Twee duidelijk verschillende acties worden hier
beide met éénzelfde woord, n.l. ontvangen, aangeduid.
De fransche tekst gebruikt twee verschillende woorden
en is daardoor veel preciezer. Daarin lezen we namelijk:
de goddelooze „prens” (grijpt, pakt) wel het sacrament,
maar hij „reçoit” niet (ontvangt niet, krijgt niet in be-
zit) de waarheid van het sacrament.

*) Agnoscimus enim sacramentorum integritatem, ex
fide vel veritate meraque bonitate dependere.

Synodes en Wetenschap (II)

We willen thans, na nog postuum aan ds J. S. Post
het woord gegeven te hebben, enkele opmerkingen
geven in antwoord op het ingezonden stuk van ds J.
Bosch in de rubriek van Adolphus Venator (nummer
van 17 Maart j.l.).

1. Een van de punten, die ds J. Bosch het meest
 bezig houden, blijkt de kwestie te wezen van „tweeër-
lei theologie”. Hij meent een gevaar te zien van her-
levend kuyperianisme, Kuyper — aldus ds J. Bosch —
 leerde tweeërlei theologie: een kennis Gods, en een
 wetenschappelijke theologie, die wezenlijk onderschei-
 den waren; en dan zou laatstgenoemde (de weten-
 schappelijke theologie) geen aangelegenheid van
 de kerk zijn. De geïnstitueerde kerk zou voor de theo-
 logische wetenschap geen zorg mogen of moeten
 hebben. Dit standpunt is door Lindeboom bestreden;
 en nu leeft de vrees, dat ons blad één der vruchten
 van Lindeboom's strijd tegen Kuyper zou helpen te
 niet doen.

Ik vrees, dat hier misverstand dreigt, en ben blij
het te kunnen wegruimen.

2. Dat er tweeërlei theologie is, althans tweeërlei
manier van „kennis Gods” heeft Kuyper niet inge-
voerd, doch is een oud leerstuk van de gereformeerde
schrijvers van lang vervolgden dagen. De oude gerefor-
meerden zaten — wat volkomen begrijpelijk is — nog
met een massa roomsch-katholieke scholastieke on-

en van de zuivere goedheid Gods
afhangt¹⁰⁾. Want zooals het woord Gods waar
woord Gods blijft, zoodat niet maar naakte woorden
worden geciteerd, wanneer er gepredikt wordt, maar
tegelijk (uit de woorden) de door
die woorden aangeduide of aange-
kondigde zaken door God worden
aangeboden, ofschoon de goddeloozen of onge-
loovigen, al hooren en begrijpen zij de woorden, toch
de aangeduide zaken niet genieten, omdat ze ze niet
met een waar geloof aannemen — zoo blijven de sacra-
menten, die uit woord, teeken en be-
teekende zaken bestaan, ware en
volkomen sacramenten, daar ze niet
slechts de heilige zaken aandui-
den, maar ook, omdat God ze aan-
biedt, de beteekende zaken zelf
zijn, ofschoon de ongelooovigen de
aangeboden zaken niet genieten.
Dit laatste geschiedt niet door een fout van God, die
(waarlijk) geeft en aanbiedt, maar door de schuld
van de menschen die zonder geloof en onwettig aan-
nemen. Het ongelooft van dezen maakt Gods trouw niet
krachteloos (Rom. 3:3 v.)¹¹⁾.

Deze uitspraak is bijzonder duidelijk en beteekenis-
vol. Kort en krachtig wordt hier de heerlijke waarheid
van de „volkomenheid” der sacramenten geleerd.

We hooren namelijk:

10. De sacramenten bestaan uit woord, teeken, be-
teekende zaak. Dat is hun natuur, hun wezen.

20. De sacramenten zijn altijd ware en volkomen
sacramenten; ze duiden immers niet maar de heilige
zaken aan, maar ze zijn, omdat God die heilige zaken
in en met die sacramenten aanbiedt, de beteekende
zaken zelf.

30. De sacramenten zijn altijd ware en volkomen
sacramenten, ook wanneer ze aan goddeloozen en on-
gelooovigen bediend worden. Het ongelooft en de boos-
heid der menschen kan Gods trouw nooit krachteloos
maken, ook niet Gods trouw zooals die in zijn woord
en sacrament gestalte krijgen en in het leven der men-
schen komen.

We kunnen alles wat we gezegd hebben niet beter
samenvatten dan door een woord te citeeren uit de
„Overeenstemming van Zürich”, het stuk waarin Cal-
vijn en Bullinger, en in hen de kerken van Genève en
Zürich, na langdurige schriftelijke en mondelinge
bespreking, hun gemeenschappelijk geloof ten aanzien
van de sacramenten in niet minder dan zes en twintig
artikelen hebben geformuleerd. We hebben het oog op
het achtste artikel, dat als volgt luidt: „Het is
ongetwijfeld zeker, dat Christus met zijn gaven (in de
sacramenten) aan allen gemeenschappelijk wordt aan-
geboden en dat door het ongelooft der menschen de
waarheid Gods niet aan het wankelen wordt gebracht,
zóó, dat de sacramenten hun kracht niet altijd zouden
behouden. Maar niet allen zijn onvankelijk voor
Christus en zijn gaven. Derhalve wordt er van Gods
kant niets veranderd. Maar wat de menschen betreft,
ontvangt een ieder (uit de sacramenten) overeen-
komstig de maat van zijn geloof.” C. V.

11) Ita sacramenta verbo signata, et rebus significatis,
constantia, manent vera et integra sacramenta, non tan-
tum significantia res sacras, sed Deo offerente etiam res
significatas, tametsi increduli res oblatas non percipiunt.
Fit hoc non dantis aut offerentis Dei vicio, sed hominum
sine fide illegitimeque accipientium culpa: quorum incre-
dultas, fidei Dei irritum non facit (Rom. 3, 3, a.). Zie:
Niesel, Bekenntnisschriften und Kirchenordnungen etc.²,
p. 261/2. De vertaling van dit art. der Tweede Helv.
Confessie in: Paul Jacobs, Reformierte Bekenntnisschrif-
ten is slecht. Zij geeft in het kardinale punt precies het
tegenovergestelde van wat er staat. De vertaling van
Walter Hildebrandt en Rudolf Zimmerman (Zwingli —
Verlag Zürich) is veel beter.

KERKELIJK LEVEN

derscheidingen in de maag. Een dier onderscheidingen
was die van de „kolenbranders-theologie” en de weten-
schappelijke (breeder uitgewerkte) theologie. Ik
schreef er al eens over in ons blad, om die onder-
scheiding te wraken en sta dus een beetje bedremmeld
te kijken als men de vrees uitspreekt, dat ons blad dien
kant uit wil, den kant n.l. niet van een onder-
scheiding dezer tweeërlei kennis Gods, doch van een
tegenstelling, om niet te zeggen: schei-
ding van deze twee. We hebben tegen die tegenstel-
ling gevochten en dus ook tegen de bewering (van
Kuyper) dat de kerk niet zou te maken mogen hebben
met de uitkomsten eener „wetenschappelijke”
theologie of daarvoor geen zorg zou mogen dragen
(in de opleiding). De kerk kan en mag en moet haar
belijdenis handhaven en verdedigen, en geen enkel
wetenschappelijk man mag zeggen: van mijn resul-
taten blijft gij, kerk, met uw vingers af.

Maar men moet niet Kuyper overal de schuld
van geven. Hij deed verkeerd, toen hij een hoogen toon
aansloeg tegen de kerkelijke school; toen hij alle tegen-
standers afpoederde met een hooghartigen doodoener
(die niet eens juist redeneerde), en in het benepen
dilemma: kerkelijke opleiding dan wel wetenschappe-
lijke opleiding zich liet vangen, of anderen er mee wou
vangen. Gelijk omgekeerd zijn tegenstanders vaak
verkeerd deden, alles en nog wat aan Kuyper's liefde voor
z'n eigen (toenmaals zeer povere) „universiteit” toe

te schrijven, als ware het een uit z'n duim gezogen
gelegenheidsargument.

Want dat was mis. Kuyper had deze foutieve
redeneering doorgewoond overgenomen van de oude
gereformeerden.

Om maar één voorbeeld te noemen: de roomschen
hadden geleerd: er is tweeërlei „geloof”: één van de
„kolenbranders” (‘t domme volk), en één van de
aristocraten-van-de-theologische-wetenschap. „Inge-
wikkeld geloof” bij den één, „uitgewikkeld”, „uitge-
legd”, „uitgewerkt” geloof bij den ander. En om die
onderscheiding eenigszins concreet te maken, zeiden
ze: „de hoti's”, d.w.z. de „dát's” (de „feiten”)
zijn bekend aan de eersten, doch de „di-hoti's”,
d.w.z. de „óm-dat's” (de redenen, de verbanden) zijn
bekend aan de anderen. Ik zelf geloof daar geen woord
van:

a) omdat je alleen „gelooven” kunt, wat je be-
kend is;

b) omdat God nooit „hoti's” openbaarde zonder „di-
hoti's”.

Maar dat ik het niet geloof doet hier niets ter
zake.

Als Kuyper ook al die onderscheiding hier en daar
in zijn betoogen invlecht, is dat dan wat nieuws?

O neen. Wie b.v. Chamierus-Spanhemius, nog wel
in hun scherpe debatten met de roomschen, raadpleegt,
om te weten hoe zij dan zelf het stellen, zal bemerken,
dat ook zij deze tegenstelling nog aanvaardden. Een
kennis-van-hoti's, en een van di-hoti's. Ze tornen en
morrelen een beetje aan de roomsche structuur, maar
op dit principieele punt geven ze hetzelfde geluid als
de roomsche scholastiek.

Misschien zal men mijn gevoel van lichte verwon-
dering over het feit, dat men vreesde, dat ons blad
weer het kuyperianisme in wilde voeren, nu een beetje
beter begrijpen. Want deze dingen zijn in den mond
van ondergeteekende niet nieuw. Reeds jaren lang
heeft hij op zijn college Encyclopaedie — zooals ieder-
een kan controleeren uit de verkrijgbaar gestelde ver-
sagen — in deze richting gesproken. Hij heeft de
kuyperiaansche distincties van „kennis-van-hoti's” en
„kennis-van-de-di-hoti's” bestreden. Plus de manier
waarop Kuyper zijn opponenten van zich af schoof
zonder enig contra-argument. Hij heeft erop gewezen,
dat de vragen, die destijds met kunst en vliegwerk
van de tafel gewerkt zijn, zijn blijven liggen en nog
altijd om een antwoord vragen. Hij heeft een rectorale
oratie gewijd aan het door hem bestreden archetyp-
e-type-schema in de theologie. Hij heeft uitvoerig
kennis gegeven van den publieken strijd van T. Bos,
H. Beuker, F. M. ten Hoor, L. Lindeboom tegen Kuy-
per en voorlezing gedaan, herhaaldelijk, van een inter-
essante correspondentie tusschen Ten Hoor-Bavinck
(H.) over deze kwesties. Hij heeft niet onder stoelen
en banken gestoken, dat de opleidingsstrijd ten on-
rechte overal bij gesleept is (ook van „A”-zijde),
doch verder met Kuyper's grondgedachten duidelijk
afgerekend. Geen ectypische theologie. Geen algemeen
subject der herboren menscheid. Geen wetenschappe-
lijke kennis, die in de vormen van het bewustzijn (!)
zou moeten „gieten” (!) wat God geopenbaard had.
En ofschoon daar — in de oude bedeling — nooit
een woord met hem over gewisseld is, heeft toch in
dienzelfden tijd dr J. Ridderbos zich indirect destijds
over Kuyper — dien zijn vrienden-van-nu honderdmaal
erger op alle punten prijsgeven, dan ik het op be-
paalde punten deed — ontfermd (‘t verleden, de
V.U.!) en in Geref. Theol. Tijdschr. over Kuyper's
wetenschapsbegrip geschreven met niet onduidelijke
poging om tegen ondergeteekende te reageeren. En
dr H. H. Kuyper liet niet na, daaraan weer in „De
Heraut” een toepasselijk woord te verbinden tegen
„kleinzielige” menschen, die tegen Kuyper wat in-
brachten: ook deze raakte blijkbaar geen van de
kwesties aan, die werkelijk aan de orde waren.

Maar de jongeren begrepen het des te beter.

En toen in die beschamende dagen, toen men Greij-
danus — nog vóór de verdwazing van de schorsingen
en dergelijke nonsens — als een hond bejegende, en
een opvolger benoemde op een niet legale manier, en
een student, destijds praetor, in een speech liet uit-
komen, dat de studentengeneratie van destijds weer
een open oog kreeg voor Lindeboom, Ten Hoor, Beu-
ker, toen rees het water tot kookhitte. Ik zelf was er
niet bij, maar de reactie is me niet bespaard gebleven;
het was de reactie der machtelozen, die nooit tegen-
argumentatie hebben kunnen geven, maar die wel in
staat bleken zijn, de fout van Kuyper in grootschen
stijl over te nemen: den tegenstander van zich afschui-
ven met de dommekracht van de domme kracht.

Men moet dus niet zich bang maken, dat ons blad
Kuyper weer gaat importeeren op die punten, die thans
in geding gebracht zijn. Ik geloof, op de post, waar
ik stond, rustig en zonder druktemakerij en onder-
handsch gekonkel mijn meening te hebben gezegd in
een conflict, waarin tenslotte de voormalige A-broed-
ders allemaal het hoofd in den schoot gelegd hadden.

Maar aan den anderen kant heb ik ook getracht,
van Kuyper geen boeman of kop-van-Jut te maken, en
als hij wat aan de anderen ontleend had, dát er
ook bij te vertellen.

Zoodat ds Bosch niet bang behoeft te zijn, dat uit
ons blad zou kunnen worden afgeleid, dat de kerk
niet in staat zou zijn, haar belijdenis te handhaven
ook tegen de wetenschap. Ze kan dat, mag dat, moet
dat. De geleerde heeren kunnen duizendmaal verze-